

УДК 378.147.091.313:[373.3.016:57.081.1]

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА

О.П. Грошовенко

Анотація. У статті розкриваються особливості підготовки майбутнього вчителя до використання інтерактивних технологій навчання на уроках природознавства. Обґрунтовується необхідність забезпечення послідовної методики формування у майбутніх вчителів професійних умінь щодо використання інтерактивних технологій навчання на уроках природознавства.

Ключові слова: інтерактивні технології, професійна підготовка, вчитель початкової школи, природознавство.

Аннотация. В статье раскрываются особенности подготовки будущего учителя к использованию интерактивных технологий обучения на уроках естествознания. Обосновывается необходимость обеспечения последовательной методики формирования у будущих учителей профессиональных умений по использованию интерактивных технологий обучения на уроках естествознания.

Ключевые слова: интерактивные технологии, профессиональная подготовка, учитель начальной школы, естествознание.

Abstract. The article reveals peculiarities of future teachers to use interactive technology in the classroom teaching of science. The necessity of providing a consistent method of forming the future teachers of professional skills in the use of interactive learning technologies in the classroom science.

Keywords: interactive technology, training, primary school teachers, science.

Постановка проблеми. Трансформація змісту освіти, що відбувається на сучасному етапі її розвитку, особистісно зорієнтована спрямованість навчально-виховного процесу викликали потребу в творчій активності вчителя, здатного до ефективного розв'язання складних освітніх проблем. Сучасний педагог повинен володіти високими кваліфікаційними характеристиками, бути готовим до здійснення інноваційної діяльності, вміти виробляти індивідуальний педагогічний стиль.

В умовах перебудови змісту освіти відповідно до завдань освітньої галузі «Природознавство» актуальними стають питання базової та методичної підготовки майбутніх учителів.

Аналіз останніх досліджень. Наявний науковий фонд є свідченням актуальності проблеми професійної підготовки вчителя. Так, професійна підготовка вчителя є об'єктом досліджень багатьох науковців у галузі філософії, педагогіки, психології. Питання загальнопедагогічної підготовки вчителя активно досліджувалися С.Гончаренком, М.Євтухом, І.Зязюном, О.Сухомлинською та ін. Особливості професійної підготовки вчителя початкової школи розкриті в дослідженнях А.Алексюка, Н.Бібік, В.Бондаря, О.Дубасенюк, О.Пометун, О.Савченко, Г.Тарасенко, Л.Хомич, І.Шапошнікової та ін. У своїх дослідженнях науковці розкривають питання підготовки педагогічних кадрів до впровадження нововведень і формування готовності до майбутньої інноваційної діяльності. Питання професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання сучасних технологій навчання на уроках природознавства розкриваються у дослідженнях О.Пометун, Л.Пироженко, О.Біди [4]. Проте, педагогічна підготовка потребує подальшого детального обґрунтування й аналізу, тому що окремі її аспекти залишаються недостатньо вивченими. Незважаючи на значну кількість наукових праць, питання професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання освітніх технологій на уроках природознавства залишається малодослідженим і потребує всебічного обґрунтування.

Мета статті полягає у розкритті етапів формування у майбутніх учителів початкової школи професійних умінь щодо використання інтерактивних технологій навчання на уроках природознавства.

Виклад основного матеріалу. Під професійною підготовкою майбутніх учителів початкової школи розуміють процес оволодіння особистістю загальнонауковими, професійними знаннями і вміннями для успішного здійснення професійної діяльності. Таким чином, основними напрямками підготовки майбутнього вчителя початкової школи є комплекс методологічних, педагогічних і методичних проблем, які розв'язуються шляхом залучення студентів вищої школи до здобуття теоретичних знань і практичної педагогічної діяльності, спрямованої на підвищення рівня їхнього професіоналізму.

Метою програми «Природознавство» передбачено формування у молодших школярів природознавчої компетентності шляхом засвоєння системи інтегрованих знань про природу, розвиток розумових здібностей і пізнавальної активності [6, с.186]. Враховуючи специфіку предмету «Природознавство», підготовка майбутнього вчителя до реалізації його завдань має орієнтуватися на формування професійної компетентності. Професійна компетентність – інтегративна характеристика ділових і особистісних якостей фахівця, що відображає рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення мети певного виду професійної діяльності, а також моральну позицію фахівця [4, с.722]

Про рівень професійної компетентності вчителя свідчить його обізнаність із педагогічною теорією, рівень загальної культури, гуманістичний світогляд, педагогічні здібності, індивідуально-психологічні особливості тощо. Педагогічні дисципліни у вищій школі спрямовані на загальнопедагогічну та методичну підготовку майбутнього вчителя, яка передбачає формування компетентного фахівця, учасника інноваційного процесу, що володіє основами педагогічної теорії, методики, загальними практичними вміннями та навичками на творчому рівні. Для підготовки майбутнього вчителя початкової школи важливе значення мають такі педагогічні дисципліни, як методики викладання предметів, що входять до Державного стандарту початкової школи. Зокрема, це методика викладання природознавства.

У системі фахової підготовки майбутнього вчителя початкових класів курс «Методика викладання природознавства» посідає вагомe місце. Він має великий інтеграційний потенціал, зумовлений його безпосередньою практичною спрямованістю. «Методика викладання природознавства» орієнтує студентів на реалізацію завдань предмету «Природознавство», що включений до навчальних планів початкової школи. Мета курсу – підготовка висококваліфікованого фахівця, здатного конструювати цілісний процес навчання природознавства в різноманітних формах і методах організації, прогнозувати його та здійснювати педагогічне управління відповідно до специфіки змісту навчального предмета й психологічних можливостей дітей молодшого шкільного віку [1].

Одним із завдань методики природознавства є вироблення в майбутніх учителів початкових класів практичних умінь у доборі та самостійному конструюванні прийомів, методів, засобів і форм організації різних видів навчально-пізнавальної діяльності учнів відповідно до конкретних педагогічних ситуацій, забезпечення студентів знаннями можливих шляхів удосконалення навчально-виховного процесу з природознавства та практичними вміннями їх реалізації. У цьому контексті

особливо важливого значення набуває якісна професійна підготовка майбутнього вчителя, оволодіння ним сучасними технологіями навчання.

Вивчення методики викладання природознавства у ВНЗ проектується на особливості змісту предмету «Природознавство» у початковій школі. Так, навчально-пізнавальний процес у початковій школі рекомендується базувати на компетентісно орієнтованих завданнях з використанням сучасних освітніх технологій [6, с.186]. Відтак, вчитель має розуміти сутність й особливості педагогічних технологій і вміти їх активно використовувати з метою ефективної реалізації завдань предмету «Природознавство» у початковій школі.

Підготовка вчителя до використання інтерактивних технологій навчання відбувається шляхом опанування змісту навчальної дисципліни «Методика викладання природознавства». Майбутні вчителі отримують знання про різні види технологій початкової освіти та їх особливості, набувають практичних умінь та навичок моделювання уроків і позаурочних заходів за різними навчальними технологіями, вчать організувати диференційоване навчання, ігрову діяльність учнів, створювати проблемні ситуації, оволодівають прийомами пізнавальної активізації учнів тощо.

У процесі вивчення цього курсу підготовку майбутніх учителів початкових класів до використання інтерактивних технологій доцільно здійснювати за трьома етапами: інформаційно-пізнавальним, лабораторно-практичним, творчо-презентаційним.

На першому *інформаційно-пізнавальному етапі* студенти оволодівають теоретичними знаннями. З метою підвищення якісних показників у навчанні програмою «Методика викладання природознавства» передбачено проведення проблемних лекцій, диспутів, засідань круглого столу, конференцій. Студентам пропонується розв'язання різного роду методичних задач, залучення до науково-дослідної роботи. В процесі організації навчальних інтеракцій майбутні педагоги вчать працювати в робочих групах, вирішувати навчально-методичні завдання тощо.

Лабораторно-практичний етап характеризується формуванням готовності майбутніх учителів початкових класів до організації та проведення уроків, позаурочних та позакласних заходів з природознавства з використанням технології інтерактивного навчання. Тематика практичних занять дозволяє студентам удосконалити, розширити, закріпити та навчитися творчо відтворювати здобуті теоретичні знання щодо використання інтерактивних технологій навчання на уроках природознавства. На лабораторних заняттях студенти вчать моделювати уроки природознавства у технології інтерактивного навчання, оволодівають знаннями щодо доцільності використання інтерактивних технологій, вчать поєднувати різні види технологій між собою та іншими методами, відпрацьовують уміння добирати відповідний методичний матеріал до уроку природознавства тощо.

Творчо-презентаційний етап передбачає участь студентів у різного роду методичних проєктах з методики природознавства. Так, майбутнім учителям пропонується виконання творчих завдань, робота у лабораторії молодого вченого, участь у конкурсах, презентаціях, олімпіадах. Студенти самостійно доповнюють методичну теку цікавими розробками уроків, презентаціями, добірками модульних завдань тощо.

Вивчення змісту методики природознавства відбувається на інтерактивній основі, передбачає активну взаємодію суб'єктів навчання (викладача і студентів), широке застосування проблемно-пошукових і творчих методів навчання, моделювання, ділових ігор, що значно підвищує рівень розумової самостійності майбутніх педагогів, сприяє формуванню їх педагогічного мислення. В процесі виконання низки практичних завдань змістових модулів дисципліни майбутні вчителі усвідомлюють той факт, що інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну передбачувану мету. Інтерактивна форма навчання дозволяє створити комфортні умови, за яких кожен суб'єкт навчального процесу відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність [7]. Так, з метою формування у майбутніх вчителів вміння організувати інтеракції на практичних і лабораторних заняттях використовуються ділові ігри, мозкова атака, диспут. Програмою з методики викладання природознавства передбачено широке використання проблемних лекцій, практикумів, конференцій, засідань круглого столу тощо. Майбутні вчителі отримують знання про зміст інтерактивних технологій, умови їх використання та ефективність впровадження інтерактивного навчання на уроках природознавства. Особлива увага акцентується на необхідності правильного і доцільного добору методів інтерактивного навчання, їх підпорядкування анатомо-фізіологічним, психологічним та особистісним рисам учнів. Так, у процесі практичного ознайомлення з такими інтерактивними технологіями, як «Мозковий штурм», «Коло ідей», «Ажурна пилка» «Карусель», майбутні вчителі самостійно роблять висновок про те, що саме така модель навчання дозволяє повною мірою реалізувати завдання Державного стандарту початкової освіти щодо освітньої галузі «Природознавство». Виконуючи практичні завдання, студенти вміло проєктують технології інтерактивного навчання на організацію позаурочної і позакласної навчально-пізнавальної діяльності

учнів з природознавства. Адекватне використання інтерактивних технологій майбутніми вчителями дає змогу досягти високих результатів у проектуванні масових позакласних форм роботи, організації перевірки домашніх завдань з природознавства, мотивації навчально-пізнавальної діяльності учнів тощо.

Обов'язковою умовою ефективності використання методів навчання природознавства у початковій школі є відповідність змісту методу його формі, тобто зовнішньої сторони – внутрішній. Так, на заняттях майбутні вчителі отримують знання про особливості використання інтерактивних технологій навчання на уроках природознавства в процесі вивчення різних тем.

Від рівня педагогічної компетентності учителя залежить гуманізація, диференціація педагогічного процесу, впровадження нових технологій, урочних і позакласних форм навчання та виховання учнів. Учитель початкової школи має забезпечувати умови для систематичного й ґрунтовного оволодіння учнями знаннями, практичними навичками, сприяти розвитку їх здібностей, підвищенню загальнокультурного рівня, виховувати повагу до принципів загальнолюдської моралі, до національної культури, батьків, формувати дбайливе ставлення до навколишнього середовища тощо.

Використання інтерактивних методів навчання на уроках природознавства в початковій школі дає свої позитивні результати: активізує розумову діяльність молодших школярів, розвиває пам'ять, увагу, уяву, логічне мислення, зв'язне мовлення, вчить працювати в колективі, самостійно мислити, висловлювати власні думки; спонукає дітей до навчання, виховує прагнення до знань, вивчення конкретного предмету та оволодіння новими вміннями та навичками. Саме тому вважаємо необхідним оволодіння майбутніми вчителями знаннями про інтерактивні технології, методику їх використання у навчальній роботі. Формування позиції щодо необхідності використання інтерактивних технологій забезпечить професійну компетентність і конкурентоздатність вчителя.

Висновки. Програмою навчального предмета «Природознавство» передбачено широке використання місцевого природознавчого та краєзнавчого матеріалу, фронтальних та індивідуальних форм роботи, упровадження колективної діяльності молодших школярів (парної, групової), застосування інноваційних методик, інформаційно-комунікаційних засобів (наприклад, електронний планетарій, короткотривалі ролики про тіла Сонячної системи, Всесвіт). Така організація навчального процесу вимагає від учителя творчого підходу, урізноманітнення методів, прийомів і засобів навчання природознавства. У цьому контексті особлива увага у системі професійної підготовки вчителя має відводитись його технологічній освіті. Адже упровадження новітніх освітніх технологій сприятиме формуванню інтересу учнів до нових знань, розвитку дитини шляхом вирішення проблем і застосування здобутих знань у конкретній практичній діяльності. Таким чином переконуємося, що підготовка майбутнього вчителя повинна відповідати сучасним вимогам початкової освіти. Важливим чинником підготовки вчителя початкової школи є теоретична та методологічна основи педагогічної освіти у вищих навчальних закладах. Майбутньому вчителю початкових класів необхідно мати теоретичні та практичні знання, знати зміст програм і підручників, володіти інноваційними підходами, розуміти сутність, можливості і доцільність застосування нових технологій у процесі засвоєння молодшими школярами змісту предмету «Природознавство».

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у дослідженні педагогічних умов ефективного формування професійних умінь майбутнього вчителя щодо використання інтерактивних технологій навчання на уроках природознавства.

Література

1. Біда О.А. Підготовка майбутніх вчителів до здійснення природознавчої освіти у початковій школі : Теоретико-методичні засади : [монографія] / О.А. Біда. – К. : Науковий світ, 2002. – 322 с.
2. Грошовенко О.П. Методика викладання природознавства : програма нормативної навчальної дисципліни для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» галузі знань «Педагогічна освіта», напряму підготовки «Початкова освіта» / уклад. О.П.Грошовенко – Вінниця, 2014. – 15 с.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. Навчальний посібник / І.М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
4. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г.Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008.– 1040 с.
5. Пометун О.І. Застосування інтерактивних технологій у навчанні молодших школярів: Методичний посібник для вчителів початкової школи / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко, О. А. Біда та ін. – Тернопіль : Навчальна книга «Богдан», 2011. – 304 с.
6. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. 1-4 класи. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2011. – С.186- 203.
7. Пометун О.І. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання: Науково-методичний посібник / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.
8. Хомич Л.О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів / Л.О. Хомич. – К. : Магістр-S, 1998. – 201 с.